

Frontkjemperne og eftertidens harde dom

Også jeg kjente «Lars». Da jeg traff ham på slutten av 1940-årene, hadde han vanskelig for å ta seg frem, for han hadde bare ett ben. Det andre hadde krigen tatt.

Allikevel ble han ingen krigshelt. For han hadde kjempet på den «andre» siden, på den gale. Benet hadde han mistet på Østfronten. Han hadde vært frontkjemper.

Ordet hadde en helt spesiell klang, og man må antagelig selv ha opplevet krigens dager som bevisst menneske for helt å skjønne hva den klangen innebar i de fleste nordmenns ører. Av og til ser og hører man at ordet «frontkjemper» blir brukt i helt andre sammenhenger, f.eks. i den verbale og politiske strid om denne eller hin flaggsak, og da alltid av unge mennesker. Vi andre bruker ikke dette ordet i utide.

Da jeg ble kjent med «Lars», riktig nok ganske flyktig, beveget han seg ved hjelp av krykker. Han var merket av sine opplevelser, og han var visst nylig sluppet ut etter soning av landsvikdommen. Ikke så mange år senere hørte jeg at han var gått bort.

Min gamle kjenning Bjarne G. Nilsen i vår felles fødeby snakket om «Lars», da han deltok i et TV-program på NRK nylig. Bjarne G., som

Knut
Böckman

Apropos

han bare ble kalt der i byen, er sønn av ordfører og senere stortingsmann for Venstre, Alfred Nilsen – de var forøvrig begge frikirkeledere. Far og sønn måtte begge flykte til Sverige da det begynte å brenne under dem i okkupasjonsårene, og fruene Nilsen senior og junior ble begge tatt, og satt på Grini til krigens slutt.

Bjarne G. kunne med andre ord se på «Lars» og hans skjebne med øyne som selv hadde opplevet krigens påkjenninger, men altså fra et helt motsatt ståsted. Allikevel er jeg ganske viss på at Bjarne G. syntes inderlig synd på sin gamle klassekamerat «Lars» i etterkrigstiden. Det gjorde jeg også.

Så var det da også bl.a. hans vanskelige som fikk meg til som gymnasiast å vikle meg inn i tildels hissig diskusjoner med skolekamerater om straffereaksjonene overfor frontkjemperne. Mitt synspunkt var at disse unge mennene tross alt hadde ofret noe for en sak de trodde på, om aldri så gal, og at denne idealismen burde være en formildende omstendighet. Og ganske særlig syntes jeg de relativt harde dommene sto i motstrid til hva som i stor utstrekning skjedde med krigens *profitører*, med dem som i ren egeninteresse skodde seg økonomisk på å samarbeide med fienden, okkupasjonsmakten, og som jeg mente slapp for billig unna.

Senere har jeg nok korrigert mine egne anskuelser en smule. Når det gjelder «kollaboratørene» i arbeidslivet, har jeg – bl.a. utfra kunnskap om hvordan folk flest i andre land måtte sørge for å overleve også under Stalins og stalinistenes jernhæler – fått noe større forståelse for at mange hos oss, særlig familieforsorgere, fant at de fikk gjøre det beste ut av situasjonen i årene 1940–45.

Forøvrig kunne vel endel av dem berolige sin samvittighet med at endel av de bygnings- og anleggsarbeidene som tyskerne fikk gjennomført,

notorisk kom den norske sivilbefolkning til gode senere. Husker jeg ikke feil, ble f.eks. den massive broen over Loelven (Alna) som forbinder Ammerud med Øvre Grorud, faktisk bygget av tyskerne, muligens med norsk hjelp. Og den forkortet grangivelig Trondhjemsveien ganske betraktelig! Slike eksempler forsvarer ikke krigsprofitørene, men kan vel kanskje regnes som en relativt formildende omstendighet.

På den annen side er jeg etterhvert kommet til at frontkjempernes brøde var større enn jeg dengang vel innså. Å sverge troskapsed til Adolf Hitler og trekke i tysk uniform, med landets konge og regjering i landflyktighet og et betydelig antall av Norges fremste kvinner og menn i fengsel og konsentrasjonsleirer, var et eklatant landsforræderi. Man gikk i fiendens sold, det er sannheten.

Hverken i det nevnte NRK-programmet eller i TV2s «Holmgang», synes jeg dette ble så sterkt poengtert som det burde. Det lyder f.eks. helt ubegripelig når man på frontkjemperhold hevder at man «ikke visste» hvilke uhyrlige forbrytelser såvel tyske som norske nazister gjorde seg skyldige i.

Selv var jeg åtte år da krigen kom til Norge og såvidt tretten da okkupasjonen var over. Men jeg visste utmerket beskjed om fengsling og tortur, tildels av mennesker i min nærhet, om transporter til NN-leirene i Tyskland og om represalier her hjemme med henrettelser av uskyldige gisler, gjerne plukket ut blant landets fremste borgere. At voksne, unge menn ikke visste noe om alt dette, står ikke til troende. Også på den «gale siden» måtte man ha oppfattet hva som skjedde.

Dermed blir «kampen mot bolsjevismen» det eneste gjenstående forsvarsargument. Men det var en vesensforskjell på å melde seg frivillig til vinterkrigen for å forsvare Finland mot en totalitær overfallsmann, Stalin, og å delta i fortsettelseskrigen på tysk side, i kamp for en annen despot, Hitler, som selv hadde overfalt et lite folk, vårt eget.

I det bibelske sprog advares det mot «å drive ut Djevelen med Belsebub», å alliere seg med den ene mørkets makt for å nedkjempe den annen. Det var dette de nordmenn gjorde som gikk i Hitlers tjeneste for å bekjempe Stalin. Og det kan ikke holde for historiens dom heller.

104877